FarmKaset.ORG · ฟาร์มเกษตร

คู่มือปลูกพืช · เล่มที่ 11

คู่มือปลูกกล้วย

คู่มือปลูกกล้วย ตั้งแต่เลือกหน่อ ปลูก แต่งหน่อ ดูแลเครือ จนเก็บขาย

16 บท · 5 ช่วง: ก่อนปลูก · ปลูก · ดูแล · แก้ปัญหาในแปลง · เก็บเกี่ยวและขาย

ฉบับปรับปรุง 21 พ.ย. 2569
ตรวจแหล่งอ้างอิง 21 พ.ย. 2569

อ่านฉบับล่าสุดออนไลน์ฟรี
farmkaset.org/xboard/banana-guide

เกี่ยวกับคู่มือเล่มนี้

คู่มือปลูกกล้วยฉบับชาวสวน ตั้งแต่เลือกพันธุ์น้ำว้า หอมทอง กล้วยไข่ เลือกหน่อดาบหรือต้นเนื้อเยื่อ ปลูก แต่งหน่อ ตัดปลี ห่อเครือ ปุ๋ยโพแทสเซียม น้ำ โรคตายพราย ใบจุด ด้วงงวง จนถึงเก็บเครือ ไว้หน่อตาม และต้นทุน พร้อมปฏิทินปลูกต้นฝนและปลายฝน

คู่มือเล่มนี้เรียบเรียงจากงานวิจัย เอกสารวิชาการ และคำแนะนำของหน่วยงานรัฐ ตัวเลขสำคัญมีเลขอ้างอิง [1] [2] ... ตรงกับรายการแหล่งอ้างอิงท้ายบท ข้อมูลที่หาแหล่งยืนยันไม่ได้ถูกตัดออก คำแนะนำเรื่องสารเคมีให้อ่านฉลากและปฏิบัติตามฉลากทุกครั้ง

เนื้อหาปรับปรุงอยู่เสมอ ฉบับพิมพ์นี้เป็นฉบับวันที่ 21 พ.ย. 2569 อ่านฉบับล่าสุดได้ที่ **farmkaset.org/xboard/banana-guide**

การใช้งานและการเผยแพร่

คู่มือปลูกกล้วย โดย FarmKaset.ORG อนุญาตให้ทุกบุคคลหรือองค์กร ทำสำเนาและแจกจ่ายได้ ทั้งไฟล์และฉบับพิมพ์ โดยไม่ต้องขออนุญาต แต่ไม่ควรแก้ไขเนื้อหา และต้องคงชื่อ FarmKaset.ORG ไว้ ตามสัญญาอนุญาต Creative Commons แสดงที่มา–ห้ามดัดแปลง 4.0 (CC BY-ND 4.0) **creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/deed.th**

มีคำถามเรื่องการปลูก ตั้งกระทู้ถามได้ฟรีที่ **farmkaset.org** สอบถามเรื่องปุ๋ยและยาที่แนะนำในคู่มือ โทร 090-592-8614 · LINE @FarmKaset

สารบัญ

ช่วงที่ 1 · ก่อนปลูก

1 รู้จักกล้วย 4

2 พื้นที่และดิน 7

3 พันธุ์กล้วย 9

4 ปฏิทินกล้วยปลูกต้นฝน 11

5 ปฏิทินกล้วยปลูกปลายฝน 15

ช่วงที่ 2 · ปลูก

6 หน่อพันธุ์และต้นเนื้อเยื่อ 19

7 เตรียมพื้นที่และปลูก 21

ช่วงที่ 3 · ดูแล

8 แต่งหน่อ ไว้หน่อตาม และตัดใบ 23

9 ดูแลเครือ ตัดปลี ห่อเครือ 25

10 ปุ๋ยกล้วยตามระยะ 27

11 น้ำ วัสดุคลุม และวัชพืช 30

ช่วงที่ 4 · แก้ปัญหาในแปลง

12 โรคกล้วย 32

13 โรคตายพราย 34

14 แมลงศัตรูกล้วย 36

ช่วงที่ 5 · เก็บเกี่ยวและขาย

15 เก็บเครือ ไว้หน่อตาม และขาย 38

16 ต้นทุนและกำไร 40

บทที่ 1 · ช่วงที่ 1 ก่อนปลูก

รู้จักกล้วย

กล้วยโตอย่างไรตั้งแต่ปลูกหน่อจนแทงปลี ทำไมต้นแม่ให้เครือเดียว หน่อตามทำงานอย่างไร และผลผลิตต่อไร่มาจากอะไร

ทำเมื่อไหร่: **อ่านก่อนเริ่มปลูก**

สรุปสั้น

- ต้นกล้วยแต่ละต้นออกเครือได้ครั้งเดียว แล้วต้นแม่ก็หมดหน้าที่ รุ่นต่อไปมาจากหน่อที่แตกจากเหง้าใต้ดิน เรียกว่าหน่อตาม
- กล้วยไข่เริ่มออกดอกเมื่ออายุราว 5–6 เดือน กล้วยหอมทองราว 6–7 เดือน [1] กล้วยน้ำว้าที่ปลูกจากหน่อแทงปลีราว 8 เดือน [2] แล้วเก็บเครือได้อีกราว 6–16 สัปดาห์ตามพันธุ์ [3] รุ่นหน่อตามเก็บได้เร็วกว่าเพราะหน่อโตอยู่ระหว่างที่ต้นแม่ออกเครือ
- จำนวนหวีและขนาดผลถูกกำหนดก่อนแทงปลี ช่วงครึ่งแรกของอายุต้นจึงต้องได้น้ำและปุ๋ยพอ

ต้นกล้วยไม่ใช่ต้นไม้

กล้วย (*Musa* spp.) เป็นพืชล้มลุกขนาดใหญ่ ส่วนที่เราเรียกว่า “ลำต้น” คือกาบใบที่ห่อซ้อนกันแน่น เรียกว่าลำต้นเทียม ลำต้นจริงคือ **เหง้า** ที่อยู่ใต้ดิน ใบใหม่ออกจากกลางยอดทีละใบ เมื่อต้นสร้างใบครบตามพันธุ์แล้ว จุดเจริญที่เหง้าจะเปลี่ยนไปสร้างช่อดอก ซึ่งดันขึ้นมาตามแกนกลางลำต้นเทียมแล้วโผล่ออกที่ยอดเป็น **ปลี**

- **ต้นละเครือเดียว** เมื่อเก็บเครือแล้ว ต้นแม่จะไม่ให้ผลอีก ตัดทิ้งแล้วให้หน่อตามขึ้นแทน (บท เก็บเครือ ไว้หน่อตาม และขาย (หน้า 38))
- **หน่อตามคือรุ่นต่อไป** เหง้าแตกหน่อได้หลายหน่อ ชาวสวนเลือกไว้เพียง 1–2 หน่อ ที่เหลือตัดทิ้ง ไม่ให้แย่งอาหาร (บท แต่งหน่อ ไว้หน่อตาม และตัดใบ (หน้า 23))
- **โรคอยู่ในดินและติดไปกับหน่อ** โรคตายพรายและไส้เดือนฝอยติดไปกับหน่อพันธุ์ได้ การเลือกหน่อจึงสำคัญที่สุดตั้งแต่วันแรก (บท หน่อพันธุ์และต้นเนื้อเยื่อ (หน้า 19))

ระยะการเจริญเติบโต

ระยะ	อายุโดยประมาณหลังปลูก	ต้นทำอะไร	งานสำคัญ
ตั้งตัว	เดือนที่ 1–2	สร้างรากใหม่ ใบแรก ๆ ยังเล็ก	น้ำสม่ำเสมอ กำจัดวัชพืช
สร้างต้น	เดือนที่ 2–6	ใบใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ ลำต้นอวบ	ปุ๋ยที่อายุราว 1 3 5 และ 7 เดือน [1] แต่งหน่อ
สร้างช่อดอกในต้น	ราวครึ่งทางของอายุต้น	จำนวนหวีและผลถูกกำหนดในช่วงนี้ ก่อนเห็นปลี	ห้ามขาดน้ำและโพแทสเซียม
แทงปลี	ไข่ราว 5–6 เดือน · หอมทองราว 6–7 เดือน [1] · น้ำว้าราว 8 เดือน [2]	ปลีโผล่ หวีคลี่ออก	ตัดปลี ห่อเครือ ค้ำต้น (บท ดูแลเครือ ตัดปลี ห่อเครือ (หน้า 25))

เครือแก่	หลังแทงปลี: ไข่ราว 6–7 สัปดาห์ · หอมราว 13–15 สัปดาห์ · น้ำว้าราว 14–16 สัปดาห์ [3]	ผลขยาย สะสมแป้ง	น้ำ ปุ๋ยโพแทสเซียม เก็บเมื่อแก่ได้ที่

อายุเป็นค่าโดยประมาณ ต่างกันมากตามพันธุ์ ขนาดหน่อที่ปลูก อากาศ และการดูแล ต้นเนื้อเยื่อและหน่อเล็กใช้เวลานานกว่าหน่อใหญ่

ผลผลิตต่อไร่มาจากไหน

ข้อสังเกต: จำนวนหวีต่อเครือถูกกำหนดในต้นตั้งแต่ก่อนเห็นปลี ถ้ารอให้เห็นปลีแล้วค่อยใส่ปุ๋ยหรือให้น้ำ จะช่วยได้แค่ขนาดผล ไม่ได้เพิ่มจำนวนหวี

วิธีใช้คู่มือเล่มนี้

1. **ก่อนปลูก** อ่าน พื้นที่และดิน (หน้า 7) พันธุ์กล้วย (หน้า 9) และ หน่อพันธุ์และต้นเนื้อเยื่อ (หน้า 19)
2. **วันปลูก** อ่าน เตรียมพื้นที่และปลูก (หน้า 21) แล้วเลือกปฏิทิน ปฏิทินกล้วยปลูกต้นฝน (หน้า 11) หรือ ปฏิทินกล้วยปลูกปลายฝน (หน้า 15)
3. **ระหว่างปลูก** ใช้ปฏิทินเป็นตัวเตือน คู่กับ ปุ๋ยกล้วยตามระยะ (หน้า 27) น้ำ วัสดุคลุม และวัชพืช (หน้า 30) แต่งหน่อ ไว้หน่อตาม และตัดใบ (หน้า 23) และ ดูแลเครือ ตัดปลี ห่อเครือ (หน้า 25)
4. **เมื่อเห็นอาการผิดปกติ** เทียบกับ โรคตายพราย (หน้า 34) โรคกล้วย (หน้า 32) และ แมลงศัตรูกล้วย (หน้า 36)
5. **ก่อนตัดเครือ** อ่าน เก็บเครือ ไว้หน่อตาม และขาย (หน้า 38) แล้วสรุปตัวเลขใน ต้นทุนและกำไร (หน้า 40)

แหล่งอ้างอิง

1. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพิษณุโลก (2567). ข้อมูลรายสินค้าจังหวัดพิษณุโลก ปี 2567: กล้วยน้ำว้ามะลิอ่อง. กันยายน 2567. opsmoac.go.th ↗
2. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุโขทัย. เอกสารข้อมูล “กล้วยน้ำว้า” จังหวัดสุโขทัย. opsmoac.go.th ↗
3. ศูนย์นวัตกรรมเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว (PHTIC). ดัชนีเก็บเกี่ยว: กล้วย (อ้างสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 3, 2554). phtnet.org ↗
4. Robinson, J.C. & Galán Saúco, V. (2010). *Bananas and Plantains* (2nd ed.). CABI.

บทที่ 2 · ช่วงที่ 1 ก่อนปลูก

พื้นที่และดิน

กล้วยต้องการดินแบบไหน ทำไมต้องมีน้ำตลอดปีแต่ห้ามน้ำขัง ลมแรงทำให้ต้นหักอย่างไร และค่าดินที่ควรตรวจก่อนปลูก

ทำเมื่อไหร่: **ก่อนปลูก 1–3 เดือน**

สรุปสั้น

- กล้วยต้องการดินร่วนลึก มีอินทรียวัตถุสูง ชื้นสม่ำเสมอ แต่ระบายน้ำดี น้ำขังนานรากเน่าและต้นล้ม
- กล้วยใบใหญ่ คายน้ำมาก ต้องมีแหล่งน้ำในหน้าแล้ง ขาดน้ำแล้วเครือเล็ก
- ลมแรงทำให้ใบฉีกและต้นหักโค่นช่วงมีเครือ ควรมีแนวกันลม

ดินแบบไหนดี

เรื่อง	ที่เหมาะ	ถ้าไม่ได้ตามนี้
การระบายน้ำ	น้ำไม่ขังเกิน 1–2 วันหลังฝนตกหนัก	ยกร่องหรือขุดร่องระบายน้ำก่อนปลูก
เนื้อดินและความลึก	ดินร่วน ร่วนปนทราย หน้าดินลึก	ดินตื้นหรือมีชั้นดาน รากลงไม่ได้ ต้นล้มง่าย
ความเป็นกรดด่าง (pH)	กรดเล็กน้อยถึงเป็นกลาง	ดินเปรี้ยวจัดปรับด้วยปูนตามผลวิเคราะห์ดิน
อินทรียวัตถุ	สูง	ใส่ปุ๋ยอินทรีย์รองก้นหลุม และคลุมดินด้วยใบและต้นกล้วยที่ตัดทิ้ง (บท น้ำ วัสดุคลุม และวัชพืช (หน้า 30))

ส่งดินตรวจได้ที่ไหน

ส่งตัวอย่างดินเข้าตรวจวิเคราะห์ได้ที่ iLab (ilab.work) ดูวิธีเก็บตัวอย่างให้ถูกต้องได้ที่ วิธีเก็บตัวอย่างดินส่งตรวจ หรือสอบถามสถานีพัฒนาที่ดินในจังหวัดของกรมพัฒนาที่ดิน เมื่อได้ผลแล้วนำค่า pH อินทรียวัตถุ ฟอสฟอรัส และโพแทสเซียม มาใช้เลือกสูตรและอัตราปุ๋ยในคู่มือเล่มนี้

ประวัติแปลงสำคัญ

เชื้อโรคตายพรายอยู่ในดินได้หลายปีแม้ไม่มีต้นกล้วย ก่อนปลูก ถามเจ้าของเดิมหรือเพื่อนบ้านว่าแปลงนี้เคยปลูกกล้วยแล้วต้นเหี่ยวตายเป็นกอหรือไม่ ถ้าเคย ไม่ควรปลูกพันธุ์ที่อ่อนแอต่อโรคซ้ำในแปลงนั้น (บท โรคตายพราย (หน้า 34)) และไม่ควรขนดินหรือหน่อจากแปลงที่เป็นโรคมาใช้

แหล่งน้ำ

กล้วยใช้น้ำมากเพราะใบใหญ่และคายน้ำตลอดวัน ในพื้นที่ที่แล้งเกิน 2–3 เดือน ต้องมีน้ำให้ตลอดหน้าแล้ง ถ้าขาดน้ำช่วงสร้างต้นหรือก่อนแทงปลี ต้นจะชะงัก แทงปลีช้า และเครือเล็ก (บท น้ำ วัสดุคลุม และวัชพืช (หน้า 30))

ลม

ใบกล้วยฉีกตามเส้นใบได้ง่ายเมื่อโดนลม ใบที่ฉีกมากสังเคราะห์แสงได้น้อยลง และต้นที่มีเครือหนักหักโค่นได้ในพายุ ปลูกไม้กันลมรอบแปลง เลือกพื้นที่ที่มีสิ่งบังลมธรรมชาติ และเตรียมไม้ค้ำสำหรับต้นที่มีเครือ (บท ดูแลเครือ ตัดปลี ห่อเครือ (หน้า 25))

แหล่งอ้างอิง

1. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุโขทัย. เอกสารข้อมูล “กล้วยน้ำว้า” จังหวัดสุโขทัย. opsmoac.go.th ↗
2. Robinson, J.C. & Galán Saúco, V. (2010). *Bananas and Plantains* (2nd ed.). CABI.

บทที่ 3 · ช่วงที่ 1 ก่อนปลูก

พันธุ์กล้วย

กล้วยแต่ละพันธุ์ต่างกันอย่างไร ตลาดไหนรับ อายุเก็บเกี่ยว ความทนโรคตายพราย และพันธุ์ไหนเหมาะกับมือใหม่

ทำเมื่อไหร่: **ก่อนหาหน่อพันธุ์**

สรุปสั้น

- กล้วยน้ำว้าปลูกง่าย ทนแล้งและดินเลวได้ดีกว่าพันธุ์อื่น ตลาดกว้างทั้งกินสุกและแปรรูป เหมาะกับผู้เริ่มปลูก
- กล้วยหอมทองและกล้วยไข่ราคาต่อผลดีกว่า แต่ต้องการน้ำ ปุ๋ย และการดูแลมากกว่า และต้องห่อเครือเพื่อให้ผิวสวย
- กล้วยหอมทองและกล้วยน้ำว้าเป็นโรคตายพรายได้ เลือกหน่อปลอดโรคและแปลงที่ไม่เคยมีโรค

พันธุ์ที่ปลูกมากในไทย

พันธุ์	ตลาด	ลักษณะที่รู้จักกันทั่วไป
น้ำว้า	กินสุก กล้วยตาก กล้วยฉาบ ขนม ใบตอง หัวปลี	ต้นแข็งแรง ทนแล้งและดินเลวได้ดี ปลูกง่าย ขายได้ทุกส่วน มีหลายสายพันธุ์ เช่น มะลิอ่อง ปากช่อง 50 [1] ให้ผลครั้งแรกราว 8–10 เดือนหลังปลูก [1]
หอมทอง	กินสุก ห้าง ส่งออก	ผลยาว กลิ่นหอม ราคาดี ต้องการน้ำและปุ๋ยมาก อ่อนแอต่อโรคตายพราย ผิวช้ำง่าย
กล้วยไข่	กินสุก ส่งออก ตลาดเทศกาล	ผลเล็ก ผิวบาง สีเหลืองสวย ต้นเล็กกว่า ต้องการการดูแลดี
หักมุก	กล้วยปิ้ง กล้วยทอด	ผลเหลี่ยม เนื้อแน่น นิยมใช้ทำกล้วยปิ้ง
เล็บมือนาง	กินสุก ของฝาก	ผลเล็กเรียว กลิ่นหอม นิยมในภาคใต้

ลักษณะเป็นข้อมูลทั่วไป แต่ละสายพันธุ์และพื้นที่ให้ผลต่างกัน ถามผู้รับซื้อในพื้นที่ก่อนเลือก

เลือกพันธุ์อย่างไร

- **มีตลาดรับแน่นอนก่อน** กล้วยหอมทองและกล้วยไข่ที่ขายห้างหรือส่งออก มักผ่านกลุ่มหรือผู้รวบรวมที่กำหนดสายพันธุ์ การห่อเครือ และขนาดหวี
- **น้ำน้อย ดินไม่ดี** น้ำว้าให้ผลได้แน่นอนกว่า
- **เคยมีโรคตายพรายในพื้นที่** ระวังหอมทองและน้ำว้า ใช้ต้นเนื้อเยื่อปลอดโรค และปลูกในแปลงที่ไม่เคยเป็นโรค (บท โรคตายพราย (หน้า 34))
- **ไม่ควรปลูกหลายพันธุ์ปนกันในแปลงเดียว** แต่ละพันธุ์อายุเก็บและความต้องการปุ๋ยต่างกัน จัดงานยาก

วิธีเลือกหน่อของพันธุ์ที่เลือก อยู่ในบท หน่อพันธุ์และต้นเนื้อเยื่อ (หน้า 19)

แหล่งอ้างอิง

1. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุโขทัย. เอกสารข้อมูล “กล้วยน้ำว้า” จังหวัดสุโขทัย. opsmoac.go.th ↗

2. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพิษณุโลก (2567). ข้อมูลรายสินค้าจังหวัดพิษณุโลก ปี 2567: กล้วยน้ำว้ามะลิอ่อง. กันยายน 2567. opsmoac.go.th ↗

บทที่ 4 · ช่วงที่ 1 ก่อนปลูก

ปฏิทินกล้วยปลูกต้นฝน

ปลูกกล้วยต้นฤดูฝนต้องทำอะไรในแต่ละเดือน ใส่ปุ๋ย แต่งหน่อ ดูแลหน้าแล้ง แทงปลี ห่อเครือ จนเก็บเครือแรกและเลี้ยงหน่อตาม

ทำเมื่อไหร่: **ปลูก พ.ค.–มิ.ย.**

สรุปสั้น

- ปลูกต้นฝนราว พ.ค.–มิ.ย. น้ำฝนช่วยให้หน่อตั้งตัวได้ดีโดยไม่ต้องให้น้ำมาก
- ต้นจะผ่านหน้าแล้งในช่วงที่กำลังสร้างต้นและสร้างช่อดอก ต้องมีน้ำให้ช่วงนี้ ไม่อย่างนั้นเครือเล็ก
- เครือแรกออกราวต้นถึงกลางปีถัดไป ขึ้นกับพันธุ์และขนาดหน่อ

ภาพรวมทั้งปี · ปฏิทินกล้วยปลูกต้นฝน (หมุนหน้ากระดาษเพื่ออ่าน · เดือนเป็นค่าโดยประมาณ)

เดือน	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.
ฤดูกาล	หน้าฝน						หนาว แล้ง			ร้อน แล้ง			ฝน
ต้นทำอะไร	ตั้งตัว		สร้างต้น				สร้างช่อดอกในต้น		แทงปลี		เครือแก่		
งานหลัก (หน้า 27)		ปุ๋ยตามระยะ แต่งหน่อ							ตัดปลี ห่อเครือ				
น้ำ (หน้า 30)	น้ำฝน ระบายน้ำ					ต้องให้น้ำ (แล้ง)							
โรค (หน้า 32)		ฝน: ใบจุด											
แมลง (หน้า 36)					ด้วงงวง หนอนม้วนใบ				เพลี้ยไฟที่ผล				
เก็บเกี่ยว (หน้า 38)											เครือแรก		

คู่มือปลูกกล้วย โดย FarmKaset.ORG · อนุญาตให้ทุกบุคคลหรือองค์กร นำเสนอแจกจ่ายได้ (ไม่ควรแก้ไข) · CC BY-ND 4.0

เดือนเป็นค่าโดยประมาณ ฝนแต่ละปีและแต่ละพื้นที่มาเร็วช้าต่างกัน ให้ดูฝนจริงในพื้นที่ประกอบ

เดือนไหน ทำอะไร

พ.ค.–มิ.ย. ปลูก ตั้งตัว

สร้างรากใหม่ ใบแรก ๆ ยังเล็ก

- **ปลูก** ใส่ปุ๋ยอินทรีย์รองก้นหลุม (บท เตรียมพื้นที่และปลูก (หน้า 21))
- ทำทางระบายน้ำก่อนฝนชุก
- กำจัดวัชพืชรอบโคน

ก.ค.–ต.ค. สร้างต้น

ใบใหญ่ขึ้นทุกใบ ลำต้นอวบ เริ่มแตกหน่อ

- **ใส่ปุ๋ย** ที่อายุราว 1 3 5 และ 7 เดือน [1] (บท ปุ๋ยกล้วยตามระยะ (หน้า 27))
- **แต่งหน่อ** ตัดหน่อที่แตกออกมาก่อนเวลา (บท แต่งหน่อ ไว้หน่อตาม และตัดใบ (หน้า 23))
- ฝนชุก: ตัดใบที่เป็นใบจุดออก (บท โรคกล้วย (หน้า 32))

พ.ย.–ธ.ค. สร้างช่อดอกในต้น

จำนวนหวีถูกกำหนดช่วงนี้ แม้ยังไม่เห็นปลี

- **เริ่มให้น้ำ** เมื่อฝนหยุด ห้ามขาดน้ำช่วงนี้ (บท น้ำ วัสดุคลุม และวัชพืช (หน้า 30))
- ปุ๋ยเน้นโพแทสเซียม
- คลุมดินด้วยใบกล้วยที่ตัดทิ้ง ช่วยเก็บความชื้น
- **เลือกหน่อตาม** 1 หน่อ

ม.ค.–ก.พ. แทงปลี

ปลีโผล่จากยอด หวีคลี่ออก

- **ตัดปลี** เมื่อหวีคลี่ครบ ตัดหวีปลายที่ผลเล็ก (บท ดูแลเครือ ตัดปลี ห่อเครือ (หน้า 25))
- **ห่อเครือ** และ **ค้ำต้น**
- ให้น้ำสม่ำเสมอ

มี.ค.–พ.ค. เครือแก่ เก็บเกี่ยว

ผลขยาย สะสมแป้ง

- ให้น้ำต่อ ร้อนแล้งต้นใช้น้ำมาก
- **เก็บเครือ** เมื่อแก่ได้ที่ (บท เก็บเครือ ไว้หน่อตาม และขาย (หน้า 38))
- ตัดต้นแม่ให้เหลือตอสูง แล้วเลี้ยงหน่อตามเป็นรุ่นต่อไป

รุ่นหน่อตาม

หน่อตามที่เลือกไว้จะออกเครือห่างจากต้นแม่ราวไม่กี่เดือน ไม่ต้องรอปลูกใหม่ ปฏิทินรุ่นต่อไปจึงเลื่อนไปตามหน่อแต่ละกอ ใช้เครื่องคำนวณด้านล่างโดยใส่วันที่หน่อตามเริ่มโตแทนวันปลูกได้

ปลูกช่วงอื่น? ดู ปฏิทินกล้วยปลูกปลายฝน (หน้า 15) ซึ่งลำดับงานต่างจากหน้านี้

ปลูกไม่ตรงเดือนในตาราง? คำนวณวันที่จากวันปลูกของคุณ

ใช้ได้ในฉบับออนไลน์ ใส่ตัวเลขของแปลงตัวเองได้ สแกน QR หรือเปิด **farmkaset.org/xboard/banana-guide/early**

แหล่งอ้างอิง

1. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพิษณุโลก (2567). ข้อมูลรายสินค้าจังหวัดพิษณุโลก ปี 2567: กล้วยน้ำว้ามะลิอ่อง. กันยายน 2567. opsmoac.go.th ↗
2. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุโขทัย. เอกสารข้อมูล “กล้วยน้ำว้า” จังหวัดสุโขทัย. opsmoac.go.th ↗

บทที่ 5 · ช่วงที่ 1 ก่อนปลูก

ปฏิทินกล้วยปลูกปลายฝน

ปลูกกล้วยปลายฤดูฝนต้องทำอะไรในแต่ละเดือน ต้องมีน้ำเท่าไรในหน้าแล้ง และดูแลเครือที่ออกในหน้าฝนอย่างไร

ทำเมื่อไหร่: **ปลูก ก.ย.–ต.ค.**

สรุปสั้น

- ปลูกปลายฝนราว ก.ย.–ต.ค. ดินยังชื้น หน่อตั้งตัวได้ แต่จากนั้นต้นต้องผ่านหน้าแล้งเกือบทั้งหมดช่วงสร้างต้น
- ทำได้เฉพาะสวนที่มีน้ำพอตลอดหน้าแล้ง ขาดน้ำแล้วต้นชะงักและแทงปลีช้า
- เครือแรกออกในหน้าฝนปีถัดไป คนละช่วงกับสวนที่ปลูกต้นฝน ระวังลมพายุช่วงมีเครือ

ภาพรวมทั้งปี · ปฏิทินกล้วยปลูกปลายฝน (หมุนหน้ากระดาษเพื่ออ่าน · เดือนเป็นค่าโดยประมาณ)

เดือน	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
ฤดูกาล	ปลายฝน		หนาว แล้ง			ร้อน แล้ง			หน้าฝน				
ต้นทำอะไร	ตั้งตัว		สร้างต้น				สร้างช่อดอกในต้น		**แทงปลี**		**เครือแก่**		
งานหลัก (หน้า 27)		**ปุ๋ยตามระยะ แต่งหน่อ**							**ตัดปลี ห่อเครือ ค้ำ**				
น้ำ (หน้า 30)			**ต้องให้น้ำ (แล้ง)**						น้ำฝน ระบายน้ำ				
โรค (หน้า 32)									ฝน: ใบจุด				
แมลง (หน้า 36)				ด้วงงวง หนอนม้วนใบ					**เพลี้ยไฟที่ผล**				
เก็บเกี่ยว (หน้า 38)											**เครือแรก**		

คู่มือปลูกกล้วย โดย FarmKaset.ORG · อนุญาตให้ทุกบุคคลหรือองค์กร นำไปใช้งานเพื่อการศึกษาได้ (ไม่ควรแก้ไข) · CC BY-ND 4.0

เดือนเป็นค่าโดยประมาณ ฝนแต่ละปีและแต่ละพื้นที่มาเร็วช้าต่างกัน ให้ดูฝนจริงในพื้นที่ประกอบ

เดือนไหน ทำอะไร

ก.ย.–ต.ค. ปลูก ตั้งตัว

ดินยังชื้นจากฝน

- **ปลูก** ใส่ปุ๋ยอินทรีย์รองก้นหลุม วางระบบน้ำให้พร้อมก่อนฝนหมด (บท เตรียมพื้นที่และปลูก (หน้า 21))

พ.ย.–ก.พ. สร้างต้น

ใบใหญ่ขึ้น ลำต้นอวบ

- **ให้น้ำสม่ำเสมอ** ตลอดหน้าแล้ง (บท น้ำ วัสดุคลุม และวัชพืช (หน้า 30))
- **ใส่ปุ๋ย** ที่อายุราว 1 3 5 และ 7 เดือน [1] (บท ปุ๋ยกล้วยตามระยะ (หน้า 27))
- คลุมดินลดการระเหย แต่งหน่อ (บท แต่งหน่อ ไว้หน่อตาม และตัดใบ (หน้า 23))

มี.ค.–เม.ย. สร้างช่อดอกในต้น

ร้อนแล้งที่สุดของปี ต้นใช้น้ำมาก

- **ห้ามขาดน้ำ** ช่วงนี้กำหนดจำนวนหวี
- ปุ๋ยเน้นโพแทสเซียม
- เลือกหน่อตาม 1 หน่อ

พ.ค.–มิ.ย. แทงปลี

ปลีโผล่ หวีคลี่ออก เข้าหน้าฝน

- **ตัดปลี ห่อเครือ ค้ำต้น** ต้นฤดูฝนมักมีลมพายุแรง (บท ดูแลเครือ ตัดปลี ห่อเครือ (หน้า 25))
- ทำทางระบายน้ำ

ก.ค.–ก.ย. เครือแก่ เก็บเกี่ยว

ผลขยาย สะสมแป้ง

- ฝนชุก: ตัดใบเป็นโรคใบจุด (บท โรคกล้วย (หน้า 32))
- **เก็บเครือ** เมื่อแก่ได้ที่ (บท เก็บเครือ ไว้หน่อตาม และขาย (หน้า 38))
- ตัดต้นแม่ เลี้ยงหน่อตาม

ต้องมีน้ำจริง

ถ้าไม่แน่ใจว่าน้ำจะพอถึง เม.ย. ปลูกต้นฝนดีกว่า ต้นกล้วยที่ขาดน้ำช่วงสร้างช่อดอก ได้เครือเล็กไปทั้งรุ่น แก้ทีหลังไม่ได้

ปลูกช่วงอื่น? ดู ปฏิทินกล้วยปลูกต้นฝน (หน้า 11) ซึ่งลำดับงานต่างจากหน้านี้

ปลูกไม่ตรงเดือนในตาราง? คำนวณวันที่จากวันปลูกของคุณ
ใช้ได้ในฉบับออนไลน์ ใส่ตัวเลขของแปลงตัวเองได้ สแกน QR หรือเปิด **farmkaset.org/xboard/banana-guide/late**

แหล่งอ้างอิง

1. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพิษณุโลก (2567). ข้อมูลรายสินค้าจังหวัดพิษณุโลก ปี 2567: กล้วยน้ำว้ามะลิอ่อง. กันยายน 2567. opsmoac.go.th ↗
2. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุโขทัย. เอกสารข้อมูล “กล้วยน้ำว้า” จังหวัดสุโขทัย. opsmoac.go.th ↗

บทที่ 6 · ช่วงที่ 2 ปลูก

หน่อพันธุ์และต้นเนื้อเยื่อ

หน่อดาบกับหน่อน้ำต่างกันอย่างไร ต้นเนื้อเยื่อดีกว่าตรงไหน วิธีขุดและแต่งหน่อ และทำไมหน่อจากกอที่เป็นโรคตายพรายห้ามใช้

ทำเมื่อไหร่: **ก่อนปลูก 1–2 สัปดาห์**

สรุปสั้น

- ใช้ **หน่อดาบ** ใบแคบเรียวคล้ายดาบ โคนอวบใหญ่ ไม่ใช้ **หน่อน้ำ** ที่ใบกว้างตั้งแต่ยังเล็ก ซึ่งต้นอ่อนแอและให้เครือเล็ก
- **ต้นเนื้อเยื่อ** ปลอดโรคตายพรายและไส้เดือนฝอย ขนาดเท่ากัน ออกเครือพร้อมกัน แต่ต้องดูแลช่วงแรกมากกว่า
- ห้ามใช้หน่อจากกอหรือแปลงที่เคยมีต้นเหี่ยวตายจากตายพราย

หน่อแบบไหน

แบบ	ลักษณะ	ใช้ปลูกไหม
หน่อดาบ	ใบแคบเรียว โคนอวบ เหง้าใหญ่ ต่อกับต้นแม่แน่น	ใช้ ดีที่สุดในบรรดาหน่อ
หน่อน้ำ	ใบกว้างตั้งแต่ต้นยังเล็ก โคนเล็ก เหง้าเล็ก	ไม่ควรใช้ ต้นอ่อนแอ เครือเล็ก
เหง้า (หัวพันธุ์)	เหง้าของต้นที่ตัดเครือแล้ว ผ่าเป็นชิ้นให้มีตา	ใช้ได้เมื่อหน่อหายาก แต่โตช้ากว่าหน่อ
ต้นเนื้อเยื่อ	ต้นอ่อนจากห้องปฏิบัติการ ผ่านการอนุบาลในถุง	ใช้ ปลอดโรค ขนาดเท่ากัน

เลือกและเตรียมหน่อดาบ

1. **เลือกกอแม่** จากแปลงที่ต้นแข็งแรง เครือดก ตรงพันธุ์ และไม่เคยมีต้นเหี่ยวตายเป็นกอ (บท โรคตายพราย (หน้า 34))
2. **เลือกหน่อ** หน่อดาบสูงราวเข่าถึงเอว โคนอวบ ไม่มีรอยเจาะของด้วงงวง
3. **ขุดแยก** ใช้เสียมคมตัดตรงรอยต่อกับต้นแม่ ให้ได้เหง้าติดมาเต็ม ไม่ให้เหง้าช้ำ
4. **แต่งหน่อ** ตัดรากเก่าออก ปอกผิวเหง้าที่มีดินติดออกบาง ๆ ถ้าเห็นรูหรือรอยดำในเหง้าจากด้วงงวงหรือไส้เดือนฝอย ปอกจนถึงเนื้อขาว ถ้าเสียมากทิ้งหน่อนั้น (บท แมลงศัตรูกล้วย (หน้า 36))
5. **ตัดใบ** ให้เหลือแต่ใบอ่อนหรือตัดลำต้นเทียมให้สั้นลง ลดการคายน้ำ แล้วผึ่งในที่ร่มก่อนปลูก ไม่ควรเก็บไว้นาน

ต้นเนื้อเยื่อ

- **ข้อดี** ปลอดโรคตายพราย ไส้เดือนฝอย และด้วงงวงตั้งแต่ต้น ต้นขนาดเท่ากัน ออกเครือใกล้กัน จัดการง่าย เหมาะกับแปลงใหญ่และพันธุ์ที่อ่อนแอต่อโรคอย่างหอมทอง
- **ข้อควรระวัง** ต้นเล็กและบอบบางกว่าหน่อ ช่วงแรกต้องการน้ำสม่ำเสมอและบังแดดจัด ซื้อจากผู้ผลิตที่เชื่อถือได้ ต้นเนื้อเยื่อบางล็อตอาจกลายพันธุ์ ต้นที่โตผิดรูปให้ถอนทิ้ง

หน่อพาโรคได้แม้ดูปกติ

เชื้อตายพรายอยู่ในท่อน้ำของเหง้าและหน่อได้โดยที่หน่อยังไม่แสดงอาการ ถ้าหน่อมาจากแปลงที่เคยมีโรค ปลูกแล้วจะพาโรคเข้าแปลงใหม่ และแก้ไม่ได้อีกหลายปี

แหล่งอ้างอิง

1. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพิษณุโลก (2567). ข้อมูลรายสินค้าจังหวัดพิษณุโลก ปี 2567: กล้วยน้ำว้ามะลิอ่อง. กันยายน 2567. opsmoac.go.th ↗
2. Robinson, J.C. & Galán Saúco, V. (2010). *Bananas and Plantains* (2nd ed.). CABI.

บทที่ 7 · ช่วงที่ 2 ปลูก

เตรียมพื้นที่และปลูก

ขั้นตอนเตรียมแปลงกล้วย ระยะปลูกตามพันธุ์ ขนาดหลุม ปุ๋ยอินทรีย์รองก้นหลุม วิธีวางหน่อ ระบบน้ำ และดูแลเดือนแรก

ทำเมื่อไหร่: **วันปลูก**

สรุปสั้น

- ระยะปลูกขึ้นกับพันธุ์และขนาดต้น กล้วยน้ำว้าต้นใหญ่ใช้ระยะกว้างกว่ากล้วยหอมและกล้วยไข่
- ขุดหลุมกว้างและลึก ใส่ปุ๋ยอินทรีย์รองก้นหลุมให้มาก กล้วยตอบสนองต่ออินทรียวัตถุได้ดีมาก
- ปลูกให้เหง้าอยู่ใต้ดิน และวางรอยตัดจากต้นแม่ไปทางเดียวกันทั้งแถว หน่อตามจะแตกไปทางตรงข้าม

ระยะปลูก

ระยะ (เมตร)	ต้น/ไร่	ใช้กับ
4 × 4	100	กล้วยน้ำว้าที่ไว้หลายต้นต่อกอ เอกสารของ สศก. สุโขทัยแนะนำ 4 × 4 เมตรหรือห่างกว่า ไม่ให้กอเบียดกันในปีที่ 2 [2]
3 × 3	177	กล้วยน้ำว้าและพันธุ์ต้นใหญ่
2.5 × 2.5	256	ระยะที่ใช้กันมากกับหลายพันธุ์
2 × 2	400	กล้วยหอมแปลงที่ดูแลเข้ม เอกสารของ สศก. พิษณุโลกใช้ระยะนี้ [1]

1 ไร่ = 1,600 ตารางเมตร จำนวนต้นปัดเศษลง ยังไม่หักพื้นที่ทางเดินและร่องน้ำ ระยะชิดได้ต้นมากแต่เครือเล็กลงถ้าน้ำและปุ๋ยไม่พอ

เตรียมหลุมและปลูก

1. **ไถพรวน** กำจัดวัชพืชข้ามปีให้หมด ปรับพื้นที่ให้น้ำไม่ขัง
2. **ขุดหลุม** ราว 50 × 50 × 50 ซม. [2] แยกดินบนไว้ (เอกสารบางฉบับใช้หลุมเล็กกว่า ราว 30 ซม. สำหรับระยะปลูกชิด [1])
3. **ใส่ปุ๋ยอินทรีย์** ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักที่ย่อยดีแล้วราว 2–5 กก.ต่อหลุม [1] [2] ผสมกับดินบนรองก้นหลุม ใส่ปุ๋ยฟอสฟอรัสรองก้นหลุมและปูนถ้าดินเปรี้ยว (ตามผลตรวจดินในบท พื้นที่และดิน (หน้า 7))
4. **เลือกหน่อ** หน่อสมบูรณ์ ไม่มีโรคแมลง ยาวราว 25–35 ซม. มีใบแคบ 2–3 ใบ [1]
5. **วางหน่อ** ให้เหง้าอยู่ใต้ผิวดินพอสมควร หันรอยตัดจากต้นแม่ไปทางเดียวกันทั้งแถว หน่อตามจะแตกออกด้านตรงข้าม ทำให้แถวไม่เบียดกันในรุ่นต่อไป
6. **กลบดินแล้วกดแน่น** รดน้ำให้ชุ่ม คลุมดินด้วยฟางหรือเศษใบไม้

สินค้าที่ใช้ในขั้นนี้ (ไม่บังคับ ทำตามคู่มือได้ครบโดยไม่ต้องซื้อ)

ฮิวมิคFK สารปรับปรุงดิน กรดฮิวมิค

คลุกกับดินผสมปุ๋ยอินทรีย์รองก้นหลุม หรือละลายน้ำราดหลังปลูก ตามอัตราบนฉลาก ใช้เสริม ไม่ได้แทนปุ๋ยอินทรีย์

สแกน QR เพื่อดูสินค้าและราคาที่ร้าน

ระบบน้ำ

วางระบบน้ำตั้งแต่ปลูก มินิสปริงเกอร์หรือน้ำหยดทุกกอ กล้วยต้องการน้ำมากและสม่ำเสมอ โดยเฉพาะสวนที่ปลูกปลายฝน (บท น้ำ วัสดุคลุม และวัชพืช (หน้า 30))

ดูแลเดือนแรก

- ดินชื้นสม่ำเสมอ ไม่แฉะ
- ต้นเนื้อเยื่อบังแดดจัดช่วงแรก และระวังวัชพืชคลุม
- ปลูกซ่อมหน่อที่ตายหรือไม่แตกใบใหม่ภายในเดือนแรก ต้นในแปลงจะได้อายุใกล้กัน
- เมื่อแตกใบใหม่ 2–3 ใบ เริ่มใส่ปุ๋ยเคมีครั้งแรก (บท ปุ๋ยกล้วยตามระยะ (หน้า 27))

แหล่งอ้างอิง

1. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพิษณุโลก (2567). ข้อมูลรายสินค้าจังหวัดพิษณุโลก ปี 2567: กล้วยน้ำว้ามะลิอ่อง. กันยายน 2567. opsmoac.go.th ↗
2. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุโขทัย. เอกสารข้อมูล “กล้วยน้ำว้า” จังหวัดสุโขทัย. opsmoac.go.th ↗

บทที่ 8 · ช่วงที่ 3 ดูแล

แต่งหน่อ ไว้หน่อตาม และตัดใบ

ทำไมต้องแต่งหน่อ ไว้หน่อตามกี่หน่อต่อกอ เลือกหน่อไหน ตัดหน่อส่วนเกินอย่างไรไม่ให้แตกใหม่ และตัดใบแห้งใบเป็นโรค

ทำเมื่อไหร่: **ทุก 1–2 เดือน**

สรุปสั้น

- กอกล้วยแตกหน่อได้หลายหน่อ ถ้าปล่อยไว้ หน่อจะแย่งอาหารต้นแม่ เครือเล็ก และกอเบียดจนดูแลไม่ได้
- ไว้ต้นแม่ 1 ต้น กับหน่อตาม 1 หน่อ (บางสวนไว้ 2) ที่เหลือตัดทิ้งเป็นระยะ ส่วนกล้วยน้ำว้าปลูกห่าง บางพื้นที่ไว้ได้ถึง 4 ต้นต่อกอ [2]
- ตัดใบแห้ง ใบหักพับ และใบที่เป็นโรค แต่อย่าตัดใบเขียวดีออก ต้นต้องใช้ใบเลี้ยงเครือ

ทำไมต้องแต่งหน่อ

หน่อที่แตกออกมาทุกหน่อดึงอาหารจากเหง้าเดียวกับต้นแม่ ยิ่งมีหน่อมาก ต้นแม่ยิ่งได้อาหารน้อย แทงปลีช้าและเครือเล็ก การแต่งหน่อทำให้ ต้นแม่ได้อาหารเต็มที่ และหน่อตามที่เลือกไว้โตเป็นรุ่นต่อไปที่แข็งแรง ออกเครือต่อจากต้นแม่เป็นจังหวะ

ไว้หน่อไหน ตัดเมื่อไหร่

1. **ช่วงสร้างต้น** ตัดหน่อทุกหน่อที่แตกออกมา ปล่อยให้ต้นแม่โตเต็มที่ หลังปลูกราว 5–6 เดือนจะมีหน่อขึ้นพร้อมกัน 4–5 หน่อ ถ้าไม่ตัดจะแย่งอาหารจนเครือเล็ก [1]
2. **เลือกหน่อตาม** เมื่อต้นแม่อายุราวครึ่งทางก่อนแทงปลี เลือกหน่อดาบที่แข็งแรง 1 หน่อ อยู่ด้านที่ไม่เบียดแถวข้าง ๆ
3. **ตัดหน่ออื่นต่อไปเรื่อย ๆ** ทุก 1–2 เดือน
4. **ตัดให้หน่อไม่แตกซ้ำ** ตัดหน่อชิดดิน แล้วคว้านหรือกดจุดเจริญตรงกลางหน่อให้เสีย ถ้าตัดแค่ด้านบน หน่อจะแตกยอดขึ้นมาใหม่

หน่อที่ตัดออกและเป็นหน่อดาบที่ดี ใช้เป็นหน่อพันธุ์ปลูกแปลงใหม่ได้ ถ้าแปลงนี้ไม่มีโรค (บท หน่อพันธุ์และต้นเนื้อเยื่อ (หน้า 19))

ตัดใบ

- **ตัดใบแห้งและใบหักพับ** ที่ห้อยลงมาตามลำต้น ช่วยให้ลมผ่าน ลดที่หลบซ่อนของแมลง
- **ตัดใบที่เป็นโรคใบจุดหนัก** นำออกหรือวางไว้ระหว่างแถวให้ย่อยสลาย ลดแหล่งเชื้อ (บท โรคกล้วย (หน้า 32))
- **ตัดใบที่เสียดสีเครือ** ใบที่ถูกับผลทำให้ผิวกล้วยเป็นแผล
- **อย่าตัดใบเขียวดี** ต้นที่มีเครือต้องมีใบเขียวพอเลี้ยงผลจนแก่ ใบน้อยเกินไปผลเล็กและแก่ไม่เต็มที่

ใบและกาบที่ตัดออก วางคลุมดินระหว่างแถว ช่วยเก็บความชื้นและคืนโพแทสเซียมให้ดิน (บท น้ำ วัสดุคลุม และวัชพืช (หน้า 30)) ยกเว้นต้นที่เป็นโรคตายพราย ห้ามนำไปคลุมดินที่อื่น (บท โรคตายพราย (หน้า 34))

แหล่งอ้างอิง

1. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพิษณุโลก (2567). ข้อมูลรายสินค้าจังหวัดพิษณุโลก ปี 2567: กล้วยน้ำว้ามะลิอ่อง. กันยายน 2567. opsmoac.go.th ↗
2. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุโขทัย. เอกสารข้อมูล “กล้วยน้ำว้า” จังหวัดสุโขทัย. opsmoac.go.th ↗
3. Robinson, J.C. & Galán Saúco, V. (2010). *Bananas and Plantains* (2nd ed.). CABI.

บทที่ 9 · ช่วงที่ 3 ดูแล

ดูแลเครือ ตัดปลี ห่อเครือ

หลังกล้วยแทงปลีต้องทำอะไร ตัดปลีเมื่อไหร่ ควรตัดหวีปลายไหม ห่อเครือด้วยถุงแบบไหน และค้ำต้นไม่ให้ล้ม

ทำเมื่อไหร่: **แทงปลี – เก็บเครือ**

สรุปสั้น

- เมื่อหวีคลี่ออกครบแล้ว ตัดปลีทิ้ง ต้นจะส่งอาหารไปที่ผลแทน และหัวปลีขายได้
- ห่อเครือช่วยให้ผิวสวย ลดรอยจากเพลี้ยไฟ แมลง และใบเสียดสี จำเป็นสำหรับกล้วยที่ขายห้างหรือส่งออก
- ค้ำต้นที่มีเครือหนัก โดยเฉพาะในฤดูที่มีลมแรง ต้นล้มทั้งเครือคือเสียทั้งรุ่น

ตัดปลี

1. **รอให้หวีคลี่ครบ** หลังแทงปลี หวีจะคลี่ออกทีละหวี จนเห็นช่วงที่เหลือแต่ดอกตัวผู้ ไม่ติดเป็นผล
2. **ตัดปลี** ตัดแกนช่อห่างจากหวีสุดท้ายพอสมควร ใช้มีดคม เลือกวันที่อากาศแห้ง
3. **ตัดหวีปลาย** หวีสุดท้ายที่ผลเล็กมาก ขายได้น้อย ตัดออกตั้งแต่ตอนนี้ ผลในหวีที่เหลือจะโตขึ้น

ห่อเครือ

- **ห่อเมื่อไหร่** หลังตัดปลีและหวีคลี่ครบ ผลเริ่มชี้ขึ้น
- **ถุงแบบไหน** ถุงพลาสติกสีฟ้าหรือใสที่เจาะรูระบาย สำหรับห่อเครือกล้วย ใช้กันมาก หรือถุงกระดาษ ห่อให้คลุมทั้งเครือ รวบปากถุงที่ก้านเครือ ปล่อยก้นถุงเปิดให้น้ำไหลออก
- **ช่วยอะไร** ลดรอยแผลจากเพลี้ยไฟ แมลง ใบเสียดสี และแดดเผา ผิวผลสวยสม่ำเสมอ บางพื้นที่ช่วยให้ผลโตเร็วขึ้นเล็กน้อยในหน้าหนาว (บท แมลงศัตรูกล้วย (หน้า 36))
- **ติดป้ายวันที่** ผูกเชือกหรือป้ายสีตามสัปดาห์ที่ห่อ จะรู้ว่าเครือไหนครบกำหนดตัดก่อน (บท เก็บเครือ ไว้หน่อตาม และขาย (หน้า 38))

ค้ำต้น

ต้นที่มีเครือเอนไปทางเครือ ถ้าลมแรงหรือดินเปียกอ่อน ต้นจะล้มหรือหักกลางลำ ใช้ไม้ไผ่ 1–2 ลำค้ำเป็นรูปกากบาทหรือไม้ง่ามรับใต้คอเครือ ฝั่งตรงข้ามกับทางที่เครือเอน หรือใช้เชือกผูกโยงกับโคนต้นข้างเคียง ค้ำทันทีที่เห็นต้นเริ่มเอน อย่ารอถึงพายุ

ดูแลระหว่างเครือโต

- **น้ำสม่ำเสมอ** ขาดน้ำแล้วผลเล็กและแก่ไม่เต็มที่ (บท น้ำ วัสดุคลุม และวัชพืช (หน้า 30))
- **ปุ๋ยโพแทสเซียม** ช่วงผลขยาย (บท ปุ๋ยกล้วยตามระยะ (หน้า 27))
- **รักษาใบ** ต้นต้องมีใบเขียวพอเลี้ยงเครือจนแก่ อย่าตัดใบเขียวดีออก (บท แต่งหน่อ ไว้หน่อตาม และตัดใบ (หน้า 23))

แหล่งอ้างอิง

1. Robinson, J.C. & Galán Saúco, V. (2010). *Bananas and Plantains* (2nd ed.). CABI.
2. ศูนย์นวัตกรรมเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว (PHTIC). ดัชนีเก็บเกี่ยว: กล้วย (อ้างสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 3, 2554). phtnet.org ↗

บทที่ 10 · ช่วงที่ 3 ดูแล

ปุ๋ยกล้วยตามระยะ

ใส่ปุ๋ยกล้วยสูตรอะไรในแต่ละระยะ ทำไมกล้วยต้องการโพแทสเซียมมาก แบ่งใส่กี่ครั้ง ปุ๋ยอินทรีย์ และอาการขาดธาตุที่พบบ่อย

ทำเมื่อไหร่: **ตลอดรอบปลูก**

สรุปสั้น

- กล้วยต้องการ **โพแทสเซียม** มากที่สุดในบรรดาธาตุหลัก รองลงมาคือไนโตรเจน ส่วนฟอสฟอรัสต้องการน้อยกว่า
- ช่วงสร้างต้นใช้สูตรเสมอหรือไนโตรเจนค่อนข้างสูง ก่อนแทงปลีถึงช่วงเครือเปลี่ยนเป็นโพแทสเซียมสูง
- แบ่งใส่หลายครั้ง เช่น ที่อายุ 1 3 5 และ 7 เดือน [1] ไม่ใส่ครั้งเดียวมาก ๆ ปุ๋ยจะถูกชะไปก่อนต้นใช้

ปุ๋ยตามระยะ

เมื่อไหร่	กล้วยหอม (สศก. พิษณุโลก) [1]	กล้วยน้ำว้า (สศก. สุโขทัย) [2]
รองก้นหลุม	ดินผสมปุ๋ยอินทรีย์ 5 กก.ต่อหลุม	ปุ๋ยคอก 2–3 กก. + ยูเรีย 50–100 กรัมต่อหลุม
1–3 เดือนหลังปลูก	20-10-10 หรือ 15-15-15 ราว 125–250 กรัมต่อต้น ใส่ที่อายุ 1 และ 3 เดือน	ปุ๋ยคอก 2–3 กก. + 15-15-15 ราว 100–200 กรัมต่อหลุม
เดือนที่ 5 และ 7 (ก่อนแทงปลี)	13-13-21 ราว 125–250 กรัมต่อต้นต่อครั้ง	12-24-24 ราว 100–200 กรัมต่อหลุม
ทุกปี	ปุ๋ยอินทรีย์ปีละ 1–2 ครั้ง [1]	

ตัวอย่างจากเอกสารรายสินค้าของสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ปรับตามขนาดต้น ค่าวิเคราะห์ดิน และคำแนะนำในพื้นที่ · กล้วยน้ำว้าที่ส่งโรงงานแปรรูป ไม่ควรใส่ปุ๋ยเคมีหลังต้นอายุ 7 เดือน [1]

ส่งดินตรวจได้ที่ไหน

ส่งตัวอย่างดินเข้าตรวจวิเคราะห์ได้ที่ iLab (ilab.work) ดูวิธีเก็บตัวอย่างให้ถูกต้องได้ที่ วิธีเก็บตัวอย่างดินส่งตรวจ หรือสอบถามสถานีพัฒนาที่ดินในจังหวัดของกรมพัฒนาที่ดิน เมื่อได้ผลแล้วนำค่า pH อินทรียวัตถุ ฟอสฟอรัส และโพแทสเซียม มาใช้เลือกสูตรและอัตราปุ๋ยในคู่มือเล่มนี้

ใส่อย่างไร

- โรยเป็นวงรอบกอ ห่างจากโคนเล็กน้อย ซึ่งเป็นที่รากหาอาหาร ไม่กองชิดลำต้น
- ใส่ตอนดินชื้น แล้วรดน้ำตาม หรือใส่ก่อนฝน
- รุ่นหน่อตาม ใส่ปุ๋ยรอบกอต่อเนื่อง ต้นแม่และหน่อตามใช้ปุ๋ยจากดินบริเวณเดียวกัน

ปุ๋ยอินทรีย์และการคืนใบ

กล้วยตอบสนองต่ออินทรียวัตถุได้ดีมาก ใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักที่ย่อยดีแล้วรอบกอปีละ 1–2 ครั้ง [1] และวางใบกับลำต้นเทียมที่ตัดออกคลุมดินระหว่างแถว ส่วนเหล่านี้มีโพแทสเซียมอยู่มาก เมื่อย่อยสลายจะคืนธาตุกลับสู่ดิน ลดปุ๋ยเคมีที่ต้องซื้อได้ ยกเว้นต้นที่เป็นโรคตายพราย (บท โรคตายพราย (หน้า 34))

อาการขาดธาตุที่พบบ่อย

อาการ	มักเกิดจาก
ใบแก่เหลืองส้มและแห้งจากขอบใบเร็ว ใบหักพับกลางใบ เครือเล็ก	ขาดโพแทสเซียม
ใบซีดเหลืองทั้งต้น ใบเล็ก ต้นโตช้า	ขาดไนโตรเจน
ใบแก่เหลืองระหว่างขอบใบกับเส้นกลางใบ กลางใบยังเขียว	ขาดแมกนีเซียม พบในดินทรายเปรี้ยว

ใบเหลืองที่เริ่มจากขอบใบล่างแล้วลามทั้งต้น ร่วมกับกาบแตกที่โคน อาจเป็นโรคตายพราย ไม่ใช่ขาดธาตุ (บท โรคตายพราย (หน้า 34))

ปุ๋ยทางใบ: เสริม ไม่ใช่แทน

ใบกล้วยใหญ่ มีผิวมันจึงต้องใช้สารจับใบ ปุ๋ยทางใบเหมาะกับช่วงสร้างต้นและช่วงเครือโตที่ต้องการโพแทสเซียมมาก ใช้เสริมปุ๋ยทางดินเท่านั้น

สินค้าที่ใช้ในขั้นนี้ (ไม่บังคับ ทำตามคู่มือได้ครบโดยไม่ต้องซื้อ)

ฮิวมิคFK ปรับปรุงดิน กระตุ้นราก
ละลายน้ำราดรอบกอ หรือคลุกกับปุ๋ยเม็ด ใช้ตามอัตราบนฉลาก
สแกน QR เพื่อดูสินค้าและราคาที่ร้าน

FK-1 ปุ๋ยทางใบ 20-20-20 + Mg + Zn
พ่นช่วงสร้างต้น ตามอัตราบนฉลาก
สแกน QR เพื่อดูสินค้าและราคาที่ร้าน

สตาร์เฟอร์ 0-0-60 ปุ๋ยทางใบโพแทสเซียม 0-0-60
พ่นช่วงก่อนแทงปลีถึงเครือโต ตามอัตราบนฉลาก
สแกน QR เพื่อดูสินค้าและราคาที่ร้าน

สารจับใบ FK สารจับใบ
จำเป็นกับใบกล้วยที่ผิวมัน เติมในถังพ่นตามอัตราบนฉลาก
สแกน QR เพื่อดูสินค้าและราคาที่ร้าน

แหล่งอ้างอิง

1. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพิษณุโลก (2567). ข้อมูลรายสินค้าจังหวัดพิษณุโลก ปี 2567: กล้วยน้ำว้ามะลิอ่อง. กันยายน 2567. opsmoac.go.th ↗
2. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุโขทัย. เอกสารข้อมูล “กล้วยน้ำว้า” จังหวัดสุโขทัย. opsmoac.go.th ↗
3. Robinson, J.C. & Galán Saúco, V. (2010). *Bananas and Plantains* (2nd ed.). CABI.

บทที่ 11 · ช่วงที่ 3 ดูแล

น้ำ วัสดุคลุม และวัชพืช

กล้วยต้องการน้ำแค่ไหน ขาดน้ำช่วงไหนเสียหายที่สุด ระบบน้ำ วัสดุคลุมดินจากใบและต้นกล้วย และการกำจัดวัชพืชในสวนกล้วย

ทำเมื่อไหร่: **ตลอดรอบปลูก**

สรุปสั้น

- กล้วยต้องการดินชื้นสม่ำเสมอตลอดรอบปลูก ไม่มีช่วงไหนที่ควรงดน้ำ
- ช่วงที่ขาดน้ำแล้วเสียหายมากที่สุดคือช่วงสร้างช่อดอกในต้นก่อนแทงปลี และช่วงเครือโต
- คลุมดินด้วยใบและลำต้นกล้วยที่ตัดออก ช่วยเก็บความชื้น คุมวัชพืช และคืนธาตุอาหาร

กล้วยต้องการน้ำแค่ไหน

กล้วยรากตื้น ใบใหญ่ คายน้ำมาก เมื่อขาดน้ำ ใบจะหุบพับลงตามเส้นกลางใบในตอนกลางวัน ต้นหยุดสร้างใบใหม่ ถ้าขาดน้ำนาน ต้นแทงปลีช้า หวีน้อย และผลเล็ก ในทางตรงข้าม น้ำขังทำให้รากเน่า ต้นเหลืองและล้มง่าย ให้ดินชื้นแต่ไม่แฉะ

ให้น้ำอย่างไร

- **มินิสปริงเกอร์หรือน้ำหยด** ทุกกอ ให้น้ำบ่อยครั้งละพอดี ดีกว่าให้ทีละมากแต่นาน ๆ ครั้ง
- **ดูดินก่อนให้** ขุดดินลึกราวหนึ่งฝ่ามือ ถ้ายังชื้นยังไม่ต้องให้
- **หน้าฝน** ระบายน้ำให้ดี ขุดลอกร่อง อย่าให้น้ำขังรอบกอ
- **สวนปลูกปลายฝน** ต้องให้น้ำตลอดหน้าแล้ง (บท ปฏิทินกล้วยปลูกปลายฝน (หน้า 15))

วัสดุคลุมดิน

ใบแห้ง ใบที่ตัดแต่ง และลำต้นเทียมที่ตัดหลังเก็บเครือ สับเป็นท่อนวางคลุมระหว่างแถว ช่วยเก็บความชื้นในหน้าแล้ง คุมวัชพืช และเมื่อย่อยสลายจะคืนโพแทสเซียมและอินทรียวัตถุให้ดิน วางห่างจากโคนเล็กน้อย และ **ไม่ใช้ส่วนจากต้นที่เป็นโรคตายพรายหรือมีด้วงงวง** (บท โรคตายพราย (หน้า 34) และ แมลงศัตรูกล้วย (หน้า 36))

วัชพืช

- **ช่วง 3–4 เดือนแรก** สำคัญที่สุด ต้นยังเล็ก ใบยังไม่คลุมดิน วัชพืชแย่งน้ำและปุ๋ยได้มาก
- **กำจัดรอบกอ** ด้วยมือหรือจอบตื้น ๆ รากกล้วยอยู่ตื้น การพรวนลึกทำให้รากขาด
- **ระหว่างแถว** ใช้เครื่องตัดหญ้าและวัสดุคลุมดิน
- **ถ้าใช้สารกำจัดวัชพืช** ใช้เฉพาะชนิดที่ขึ้นทะเบียนกับกล้วย พ่นเฉพาะวัชพืช ห้ามโดนใบและลำต้นกล้วย

แหล่งอ้างอิง

1. Robinson, J.C. & Galán Saúco, V. (2010). *Bananas and Plantains* (2nd ed.). CABI.

2. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพิษณุโลก (2567). ข้อมูลรายสินค้าจังหวัดพิษณุโลก ปี 2567: กล้วยน้ำว้ามะลิอ่อง. กันยายน 2567. opsmoac.go.th ↗

บทที่ 12 · ช่วงที่ 4 แก้ปัญหาในแปลง

โรคกล้วย

อาการของโรคใบจุดซิกาโทกา โรคยอดกระจุกจากไวรัส โรคแอนแทรคโนสบนผล และโรคอื่นในสวนกล้วย การป้องกันด้วยการจัดการสวน และเมื่อไหร่ต้องขุดทิ้ง

ทำเมื่อไหร่: **ตรวจสวนทุกเดือน**

สรุปสั้น

- **ใบจุด** ระบาดในหน้าฝน ทำให้ใบแห้งเร็ว ต้นมีใบน้อยเลี้ยงเครือไม่พอ จัดการด้วยการตัดใบเป็นโรคและให้แปลงโปร่ง
- **ยอดกระจุก** จากไวรัส รักษาไม่หาย ต้องขุดทิ้งทั้งกอ และคุมเพลี้ยอ่อนที่เป็นพาหะ
- โรคตายพรายซึ่งร้ายแรงที่สุด แยกอธิบายในบท โรคตายพราย (หน้า 34)

โรคใบจุด (ซิกาโทกา)

สาเหตุ: เชื้อรา ระบาดเมื่ออากาศชื้นและใบเปียกนาน

- **อาการ:** เริ่มเป็นขีดเล็กสีเหลืองหรือน้ำตาลขนานกับเส้นใบ แล้วขยายเป็นแผลรูปรีสีน้ำตาลเข้มถึงดำ ขอบเหลือง กลางแผลแห้งเป็นสีเทา แผลรวมกันจนใบแห้งทั้งใบ
- **ผลเสีย:** ใบแห้งก่อนเวลา ต้นที่มีเครือเหลือใบเขียวน้อย ผลเล็ก และสุกก่อนกำหนดระหว่างขนส่ง
- **จัดการ:** ตัดใบและส่วนของใบที่เป็นโรคออก ไม่ปลูกชิดเกิน แต่งหน่อให้กอไม่ทึบ ระบายน้ำดี ให้น้ำใต้ทรงพุ่ม และใส่ปุ๋ยให้ต้นสมบูรณ์ สวนที่ระบาดหนัก ใช้สารป้องกันกำจัดเชื้อราที่ขึ้นทะเบียนกับกล้วยตามฉลาก และตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่

โรคยอดกระจุก

สาเหตุ: เชื้อไวรัส มี **เพลี้ยอ่อนกล้วย** เป็นพาหะ และติดไปกับหน่อจากกอที่เป็นโรค

- **อาการ:** ใบใหม่ตั้งชี้ขึ้น แคบ สั้น ขอบใบเหลือง ใบเบียดกันเป็นกระจุกที่ยอด เส้นใบและก้านใบมีขีดสีเขียวเข้มเป็นเส้นประ ต้นแคระ ไม่ออกเครือหรือเครือผิดรูป
- **จัดการ:** ไม่มีสารรักษา **ขุดทั้งกอรวมเหง้าออกทำลาย** ทันทีที่เห็น ใช้หน่อจากกอที่ไม่เป็นโรคหรือต้นเนื้อเยื่อ และตรวจเพลี้ยอ่อนที่โคนกาบใบ (บท แมลงศัตรูกล้วย (หน้า 36))

โรคผลเน่าและขั้วเน่า

- **แอนแทรคโนส** แผลสีน้ำตาลถึงดำยุบตัวบนผิวผลที่กำลังสุก มักเริ่มจากแผลช้ำหรือรอยแมลง
- **ขั้วหวีเน่า** รอยตัดขั้วหวีมีราขึ้น เน่าลามเข้าผล
- **จัดการ:** ห่อเครือ (บท ดูแลเครือ ตัดปลี ห่อเครือ (หน้า 25)) เก็บและขนส่งไม่ให้ช้ำ ตัดหวีด้วยมีดคมและสะอาด ล้างยางและผึ่งรอยตัดให้แห้งก่อนบรรจุ (บท เก็บเครือ ไว้หน่อตาม และขาย (หน้า 38))

โรคปลายผลเน่า

ปลายผลแห้งดำ มีผงสีเทาคล้ายขี้เถ้าบุหรี่ เชื้อเข้าทางเกสรดอกที่ค้างอยู่ปลายผลในช่วงอากาศชื้น ลดได้ด้วยการเด็ดเกสรดอกที่ปลายผลออกหลังหวีคลี่ และห่อเครือ

ส่งตัวอย่างตรวจ

ถ้าไม่แน่ใจว่าเป็นโรคอะไร เก็บใบหรือส่วนที่มีอาการส่งที่สำนักงานเกษตรอำเภอหรือศูนย์วิจัยพืชสวนใกล้บ้าน ก่อนซื้อสาร โรคที่ต้องขุดทิ้งอย่างยอดกระจุกและตายพราย ยิ่งรู้เร็วยิ่งเสียน้อย

แหล่งอ้างอิง

1. Jones, D.R. (Ed.) (2019). *Handbook of Diseases of Banana, Abacá and Enset*. CABI.
2. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุโขทัย. เอกสารข้อมูล “กล้วยน้ำว้า” จังหวัดสุโขทัย. opsmoac.go.th ↗

บทที่ 13 · ช่วงที่ 4 แก้ปัญหาในแปลง

โรคตายพราย

อาการโรคตายพรายในกล้วย ใบเหลืองจากขอบ กาบแตก ไส้ลำต้นเป็นสีน้ำตาล เชื้อราในดินแพร่อย่างไร และการป้องกัน ซึ่งสำคัญกว่าการรักษา

ทำเมื่อไหร่: **ตั้งแต่เลือกหน่อ**

สรุปสั้น

- ตายพรายเกิดจากเชื้อราในดินที่เข้าทางราก แล้วอุดท่อน้ำในต้น ใบเหลืองจากใบล่าง กาบแตก ต้นเหี่ยวตาย และล้มไปทั้งกอ
- เชื้ออยู่ในดินได้หลายปี และติดไปกับหน่อ ดิน น้ำ และเครื่องมือ **ยังไม่มีสารรักษาให้หาย**
- ทางที่ได้ผลคือป้องกัน: หน่อหรือต้นเนื้อเยื่อปลอดโรค แปลงที่ไม่เคยมีโรค ไม่ขนดินและหน่อจากแปลงที่เป็นโรค และขุดต้นที่เป็นออกทันที

อาการ

1. **ใบล่างเหลือง** เริ่มจากขอบใบแก่ แล้วลามเข้ากลางใบ ใบเหลืองทีละใบจากล่างขึ้นบน
2. **ใบหักพับ** ก้านใบหักพับลงห้อยรอบลำต้นคล้ายกระโปรง ทั้งที่ใบยังเหลืองไม่หมด
3. **กาบแตก** กาบใบที่โคนลำต้นแตกตามยาว
4. **ไส้ในเปลี่ยนสี** ตัดลำต้นเทียมหรือเหง้าตามขวาง เห็นท่อน้ำเป็นจุดหรือเส้นสีน้ำตาลแดงถึงดำ นี่คือจุดที่แยกจากการขาดธาตุหรือขาดน้ำ
5. **ต้นเหี่ยวตาย** หน่อในกอเดียวกันแสดงอาการตามมา

สาเหตุและการแพร่

เชื้อรา *Fusarium oxysporum* f. sp. *cubense* อยู่ในดินได้หลายปีแม้ไม่มีกล้วย เข้าทางรากโดยเฉพาะรากที่มีแผลจากไส้เดือนฝอยหรือด้วงงวง แล้วเจริญในท่อน้ำจนต้นขาดน้ำ เชื้อแพร่ไปกับ **หน่อจากกอที่เป็นโรค** ดินที่ติดล้อรถ รองเท้า และเครื่องมือ และน้ำที่ไหลบ่าจากแปลงที่เป็นโรค กล้วยหอมทองและกล้วยน้ำว้าเป็นพันธุ์ที่พบโรคนี้ได้

ป้องกัน

1. **หน่อปลอดโรค** ใช้ต้นเนื้อเยื่อ หรือหน่อจากแปลงที่ไม่เคยมีต้นเหี่ยวตายเลย (บท หน่อพันธุ์และต้นเนื้อเยื่อ (หน้า 19))
2. **แปลงไม่เคยเป็นโรค** แปลงที่เคยมีตายพราย ไม่ปลูกพันธุ์อ่อนแอซ้ำ ปลูกพืชอื่นหมุนเวียนหลายปี (บท พื้นที่และดิน (หน้า 7))
3. **กั้นเชื้อเข้าแปลง** ล้างดินที่ล้อรถ จอบ และรองเท้าก่อนเข้าแปลง ไม่ให้น้ำจากแปลงที่เป็นโรคไหลเข้า
4. **ระบายน้ำดี ดินมีอินทรียวัตถุ** ต้นที่ไม่เครียดและรากสมบูรณ์ ทนได้ดีกว่า (บท น้ำ วัสดุคลุม และวัชพืช (หน้า 30))
5. **คุมด้วงงวงและไส้เดือนฝอย** ที่เปิดแผลให้เชื้อเข้าราก (บท แมลงศัตรูกล้วย (หน้า 36))

เมื่อพบต้นที่เป็นโรค

- **ขุดทั้งกอ** รวมเหง้าและหน่อทั้งหมดออกทันที สับเป็นชิ้นเล็กแล้วทำลายในที่นั้นหรือเผา ไม่ลากผ่านแปลง
- **ห้ามนำส่วนใดไปใช้** ทั้งหน่อ ใบคลุมดิน หรือทำปุ๋ยหมักนำไปใช้ที่อื่น
- **โรยปูนขาวในหลุม** และไม่ปลูกกล้วยซ้ำที่เดิม
- **ทำความสะอาดเครื่องมือ** ที่ใช้กับต้นนั้น

อย่าเสียเงินกับสารที่อ้างว่ารักษาหาย
ยังไม่มีสารเคมีที่รักษาโรคตายพรายในต้นที่เป็นแล้วได้ เงินที่จะใช้ซื้อสาร ใช้กับหน่อพันธุ์ปลอดโรคจะได้ผลกว่ามาก

แหล่งอ้างอิง

1. Ploetz, R.C. (2015). Fusarium wilt of banana. *Phytopathology* 105(12): 1512–1521. doi:10.1094/PHYTO-04-15-0101-RVW
2. Jones, D.R. (Ed.) (2019). *Handbook of Diseases of Banana, Abacá and Enset*. CABI.
3. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุโขทัย. เอกสารข้อมูล “กล้วยน้ำว้า” จังหวัดสุโขทัย. opsmoac.go.th ↗

บทที่ 14 · ช่วงที่ 4 แก้ปัญหาในแปลง

แมลงศัตรูกล้วย

อาการที่เกิดจากด้วงงวงเจาะหน่อ ด้วงงวงไชลำต้น หนอนม้วนใบ เพลี้ยไฟที่ทำให้ผิวกล้วยลาย และไส้เดือนฝอยรากปม และการจัดการโดยไม่ต้องพึ่งสารเป็นหลัก

ทำเมื่อไหร่: **ตรวจสวนทุกเดือน**

สรุปสั้น

- **ด้วงงวงกล้วย** เจาะเหง้าและหน่อ **ด้วงงวงไชลำต้น** เจาะลำต้นเทียม ต้นอ่อนแอ หักล้มง่าย และเปิดแผลให้โรค
- **เพลี้ยไฟ** ทำให้ผิวผลลายเป็นสนิม ขายไม่ได้ราคา ป้องกันด้วยการห่อเครือ
- แมลงในสวนกล้วยส่วนใหญ่คุมได้ด้วยความสะอาดแปลง หน่อสะอาด และกับดัก มากกว่าการพ่นสาร

ด้วงงวงกล้วย (ด้วงงวงเจาะเหง้า)

- **ลักษณะ:** ด้วงสีดำ ขนาดราว 1 ซม. หากินกลางคืน หลบอยู่ตามกาบใบแห้งและเศษต้นกล้วยบนดิน
- **อาการ:** ตัวหนอนเจาะเป็นอุโมงค์ในเหง้า ต้นโตช้า ใบเหลือง หน่อตาย ต้นที่มีเครือโค่นล้มง่ายเพราะรากและเหง้าเสีย
- **จัดการ:**
  - ใช้หน่อที่ปอกเหง้าแล้วไม่มีรู หรือต้นเนื้อเยื่อ (บท หน่อพันธุ์และต้นเนื้อเยื่อ (หน้า 19))
  - หลังเก็บเครือ ตัดต้นแม่ให้ชิดดินแล้วสับลำต้นเทียมเป็นชิ้น ให้แห้งเร็ว ไม่เป็นที่วางไข่
  - **กับดักลำต้น** ตัดลำต้นเทียมยาวราวหนึ่งศอก ผ่าครึ่งตามยาว วางคว่ำบนดินใกล้กอ ด้วงจะเข้ามาหลบ เก็บไปทำลายทุกไม่กี่วัน

ด้วงงวงไชลำต้น

- **อาการ:** ลำต้นเทียมมีรูและน้ำยางใสไหลซึม ตัวหนอนกินเป็นอุโมงค์ในลำต้น ต้นอ่อน หักกลางลำเมื่อมีเครือ
- **จัดการ:** ตัดใบและกาบแห้งที่ห้อยติดลำต้น ต้นที่ถูกทำลายหนักตัดออกแล้วสับทำลาย ใช้กับดักลำต้นแบบเดียวกับด้วงงวงกล้วย

เพลี้ยไฟกล้วย

- **อาการ:** ผิวผลเป็นรอยสีน้ำตาลแดงคล้ายสนิม หรือมีจุดนูนเล็ก ๆ ผลไม่เสียเนื้อในแต่ขายเกรดต่ำ
- **ช่วงทำลาย:** ตั้งแต่หวีเริ่มคลี่ออกจากปลี
- **จัดการ: ห่อเครือ** เร็วหลังหวีคลี่ครบ (บท ดูแลเครือ ตัดปลี ห่อเครือ (หน้า 25)) ตัดปลีออกเพราะเป็นที่หลบของเพลี้ยไฟ

หนอนม้วนใบกล้วย

- **อาการ:** ใบถูกตัดและม้วนเป็นหลอด ข้างในมีหนอนสีขาวมีผงแป้งคลุม กินใบจนเหลือแต่เส้นกลางใบ
- **จัดการ:** สวนขนาดเล็กเก็บใบม้วนไปทำลายด้วยมือ ศัตรูธรรมชาติอย่างแตนเบียนช่วยคุมได้มาก การพ่นสารมักไม่คุ้ม เพราะหนอนอยู่ในม้วนใบ

ศัตรูอื่น

ศัตรู	อาการ	จัดการ
ไส้เดือนฝอย	รากสั้น มีแผลสีน้ำตาลดำหรือเป็นปม ต้นโตช้า ล้มง่าย	หน่อที่ปอกเหง้าสะอาด ต้นเนื้อเยื่อ ปุ๋ยอินทรีย์มาก
เพลี้ยอ่อนกล้วย	กลุ่มเพลี้ยสีน้ำตาลเข้มที่โคนกาบใบและยอด พาโรคยอดกระจุก	ตรวจโคนกาบ ขุดต้นที่เป็นยอดกระจุกทิ้ง (บท โรคกล้วย (หน้า 32))

ใช้สารเท่าที่จำเป็น

สวนกล้วยมีศัตรูธรรมชาติจำนวนมาก ถ้าจะใช้สาร ใช้เฉพาะชนิดที่ขึ้นทะเบียนกับกล้วยและแมลงนั้น ตามฉลาก และเว้นระยะก่อนเก็บตามฉลาก กล้วยเก็บเป็นเครือต่อเนื่อง ต้องวางแผนไม่ให้ตรงกับเครือที่ใกล้ตัด

แหล่งอ้างอิง

1. Gold, C.S., Pena, J.E. & Karamura, E.B. (2001). Biology and integrated pest management for the banana weevil *Cosmopolites sordidus*. *Integrated Pest Management Reviews* 6: 79–155.
2. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุโขทัย. เอกสารข้อมูล “กล้วยน้ำว้า” จังหวัดสุโขทัย. opsmoac.go.th ↗

บทที่ 15 · ช่วงที่ 5 เก็บเกี่ยวและขาย

เก็บเครือ ไว้หน่อตาม และขาย

ดูอย่างไรว่าเครือกล้วยแก่พอตัด ตัดอย่างไรไม่ให้ช้ำ บ่มให้สุกสวย ขายเป็นเครือหรือหวี และทำอะไรกับต้นแม่หลังตัด

ทำเมื่อไหร่: **ราว 3–4 เดือนหลังแทงปลี**

สรุปสั้น

- นับจากแทงปลี กล้วยไข่เก็บได้ราว 6–7 สัปดาห์ กล้วยหอมราว 13–15 สัปดาห์ กล้วยน้ำว้าและหักมุกราว 14–16 สัปดาห์ [1] ดูเหลี่ยมผลที่ลดลงประกอบ [1]
- ตัดให้แก่พอดีกับระยะทางตลาด ขายไกลตัดแก่น้อยกว่า ขายใกล้ตัดแก่มากกว่า
- หลังตัดเครือ ตัดต้นแม่ให้เหลือตอ ต้นแม่ยังส่งอาหารให้หน่อตามได้อีกระยะ

ดูอย่างไรว่าเครือแก่พอตัด

- **นับวัน** จากป้ายหรือสีเชือกที่ผูกตอนห่อเครือ ใช้ช่วงสัปดาห์ตามพันธุ์ด้านบน [1] หน้าหนาวใช้เวลานานกว่า
- **เหลี่ยมผล** ผลอ่อนมีเหลี่ยมเป็นสันชัด เมื่อแก่ขึ้นผลจะอวบ เหลี่ยมมนลง หรือปาดดูสีเนื้อ [1] กล้วยน้ำว้าที่เก็บขณะยังเห็นเหลี่ยมชัด แก่ราว 75% เหมาะกับแปรรูปหรือส่งไกล [2]
- **สีผิว** สีเขียวจางลงเล็กน้อย
- **ใบ** ต้นที่เครือแก่มักเหลือใบเขียวน้อยลง
- **ผลสุกบนเครือ** ถ้ามีผลเริ่มเหลืองบนต้น แปลว่าเลยเวลาตัดแล้ว ผลในเครือจะสุกไม่พร้อมกัน

วิธีตัด

1. **ฟันลำต้นเทียมครึ่งหนึ่ง** ที่ความสูงพอเหมาะ ให้ต้นค่อย ๆ โน้มลง แล้วรับเครือไว้ ไม่ให้เครือกระแทกพื้น
2. **ตัดก้านเครือ** ให้เหลือก้านยาวพอจับได้
3. **วางเครือบนวัสดุนุ่ม** ในที่ร่ม อย่าซ้อนทับกัน ผลช้ำจะเป็นรอยดำเมื่อสุก
4. **ตัดเป็นหวี** ถ้าขายเป็นหวี ใช้มีดคม ตัดชิดก้านเครือ ล้างยางแล้วผึ่งให้แห้งก่อนบรรจุ (บท โรคกล้วย (หน้า 32))

บ่มให้สุก

กล้วยที่ตัดเมื่อแก่ได้ที่จะสุกเองในที่ร่มอุณหภูมิห้อง การบ่มในห้องปิดหรือภาชนะคลุมช่วยให้สุกพร้อมกันและสีสวย ใช้สารบ่มผลไม้ได้เฉพาะชนิดที่อนุญาตและตามฉลาก กล้วยที่ตัดอ่อนเกินไป แม้บ่มจนเหลือง เนื้อจะไม่หวานและฝาด

ขายอย่างไร

- **เครือหรือหวี** ผู้รับซื้อในพื้นที่มักซื้อเป็นเครือหรือกิโลกรัม ตลาดห้างและส่งออกซื้อเป็นหวีตามขนาดและเกรด ห่อเครือและคัดหวีจึงได้ราคาดีกว่า
- **ขายได้ทั้งต้น** กล้วยน้ำว้าขายหัวปลี ใบตอง และแปรรูปเป็นกล้วยตาก กล้วยฉาบ เพิ่มรายได้ต่อกอ
- **GAP** ผู้รับซื้อรายใหญ่มักต้องการสวนที่ได้รับรอง GAP และบันทึกการใช้สาร

หลังตัดเครือ

- **ตัดต้นแม่ให้เหลือตอ** ลำต้นเทียมที่เหลือยังส่งน้ำและอาหารให้หน่อตามได้ระยะหนึ่ง แล้วค่อยตัดชิดดินเมื่อเหี่ยว
- **สับลำต้นและใบ** คลุมดินระหว่างแถว ให้แห้งเร็ว ไม่เป็นที่หลบของด้วงงวง (บท แมลงศัตรูกล้วย (หน้า 36))
- **ใส่ปุ๋ยรอบกอ** เลี้ยงหน่อตามเป็นรุ่นต่อไป (บท ปุ๋ยกล้วยตามระยะ (หน้า 27))
- **เมื่อกอโทรม** หลังเก็บหลายรุ่น กอจะโผล่สูงขึ้นจากดิน หน่อเล็กลง เครือเล็กลง ถึงเวลารื้อแปลงปลูกใหม่

แหล่งอ้างอิง

1. ศูนย์นวัตกรรมเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว (PHTIC). ดัชนีเก็บเกี่ยว: กล้วย (อ้างสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 3, 2554). phtnet.org ↗
2. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุโขทัย. เอกสารข้อมูล “กล้วยน้ำว้า” จังหวัดสุโขทัย. opsmoac.go.th ↗

บทที่ 16 · ช่วงที่ 5 เก็บเกี่ยวและขาย

ต้นทุนและกำไร

รายการต้นทุนปลูกกล้วยต่อไร่ ทำไมรุ่นหน่อตามกำไรดีกว่ารุ่นแรก วิธีคิดกำไรต่อเครือ และเครื่องคำนวณที่ใส่ตัวเลขของสวนตัวเองได้

ทำเมื่อไหร่: **ก่อนปลูกและหลังขาย**

สรุปสั้น

- รุ่นแรกมีต้นทุนหน่อพันธุ์และเตรียมดิน รุ่นหน่อตามไม่ต้องจ่ายส่วนนี้ และเก็บได้เร็วกว่า กำไรของสวนกล้วยจึงมักมาจากรุ่นหน่อตาม
- เครื่องคำนวณนี้คิดเป็นรายเครือ เพราะกล้วยส่วนใหญ่ขายตามเครือหรือหวี
- ต้นที่ตายจากตายพรายหรือล้มก่อนเก็บ คือเครือที่เสียทั้งต้นทุนและรายได้ การป้องกันจึงคุ้มที่สุด

คำนวณต้นทุนและกำไรต่อไร่ต่อรุ่น

เครื่องคำนวณต้นทุนและกำไรต่อไร่
ใช้ได้ในฉบับออนไลน์ ใส่ตัวเลขของแปลงตัวเองได้ สแกน QR หรือเปิด **farmkaset.org/xboard/banana-guide/cost**

ตัวอย่างการคิดผลผลิต: 200 เครือที่ขายได้ × เครือละ 10 กก. = 2,000 กก. = 2 ตัน/ไร่ ถ้าขายเป็นหวีหรือเป็นลูก ให้แปลงราคาเป็นบาทต่อกิโลกรัมโดยประมาณก่อน

รุ่นแรกเทียบรุ่นหน่อตาม

ลองใส่ตัวเลขสองชุด ชุดแรกเป็นรุ่นแรกที่มีค่าหน่อพันธุ์และเตรียมดิน ชุดที่สองเป็นรุ่นหน่อตาม ใส่ 0 ในสองช่องนี้ จะเห็นว่ารุ่นหน่อตามกำไรต่อรุ่นดีกว่า และใช้เวลาต่อรุ่นสั้นกว่า สวนที่ดูแลหน่อตามดีจึงได้กำไรต่อปีมากกว่าสวนที่รื้อปลูกใหม่บ่อย จนกว่ากอจะโทรม (บท เก็บเครือ ไว้หน่อตาม และขาย (หน้า 38))

เพิ่มกำไรได้จากตรงไหน

จุดที่ทำได้	ผลต่อกำไร	บทที่เกี่ยวข้อง
หน่อหรือต้นเนื้อเยื่อปลอดโรค	ต้นไม่ตาย ทุกต้นให้เครือ	หน่อพันธุ์และต้นเนื้อเยื่อ (หน้า 19)
น้ำและโพแทสเซียมพอก่อนแทงปลี	หวีมาก เครือหนัก	ปุ๋ยกล้วยตามระยะ (หน้า 27)
แต่งหน่อ ไว้หน่อตามดี	รุ่นต่อไปเร็ว ไม่ต้องปลูกใหม่	แต่งหน่อ ไว้หน่อตาม และตัดใบ (หน้า 23)
ห่อเครือ ค้ำต้น	ผิวสวย ขายเกรดดี ต้นไม่ล้ม	ดูแลเครือ ตัดปลี ห่อเครือ (หน้า 25)
ขายหัวปลี ใบตอง แปรรูป	รายได้เพิ่มจากกอเดิม	เก็บเครือ ไว้หน่อตาม และขาย (หน้า 38)

แหล่งอ้างอิง

1. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.). สถิติต้นทุนการผลิตและราคาสินค้าเกษตร. oae.go.th ↗
2. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพิษณุโลก (2567). ข้อมูลรายสินค้าจังหวัดพิษณุโลก ปี 2567: กล้วยน้ำว้ามะลิอ่อง. กันยายน 2567. opsmoac.go.th ↗

ถามต่อได้ที่ FarmKaset.ORG

ตั้งกระทู้ถาม
ชาวสวนและสมาชิกช่วยกันตอบ ฟรี

อ่านฉบับล่าสุด
คู่มือปลูกกล้วย ออนไลน์

สอบถามเรื่องปุ๋ยและยา
โทร 090-592-8614 · LINE @FarmKaset

คู่มือปลูกกล้วย โดย FarmKaset.ORG · อนุญาตให้ทุกบุคคลหรือองค์กร ทำสำเนาแจกจ่ายได้ (ไม่ควรแก้ไข) · CC BY-ND 4.0